

KORALJKA JURČEC KOS / JOSIP CRNOBORI – PORTRETI

Koraljka Jurčec Kos

JOSIP CRNOBORI – PORTRETI

NAKLADNIK

Galerija Klovićevi dvori

ZA NAKLADNIKA

Vesna Kusin

AUTORICA ČLANKA,
KATALOŽNOG OPISA
I UREDNICA

Koraljka Jurčec Kos

ISBN: 978-953-271-044-1

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 747208.

Koraljka Jurčec Kos

JOSIP CRNOBORI

portreti

izvorni znanstveni rad

gkd

GALERIJA KLOVIČEVI DVORI
Jezuitski trg 4, Zagreb, Hrvatska

Portreti Josipa Crnoborija iz donacije Gradu Zagrebu

Sažetak

U ovome radu autorica analizira portretni opus Josipa Crnoborija iz Zbirke umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija darovane Gradu Zagrebu. Autorova djela čuvaju se od 1998. godine, a od 2002. i obrađuju u Galeriji Klovićevi dvori u Zagrebu. Slikar je poslije diplome na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti živio i radio u Italiji, Argentini i Sjedinjenim Američkim Državama, a hrvatska povijest umjetnosti nije njegovu opusu – uz izuzetak nekolicine obljetničkih napisa i izložbenih predstavljanja poslije povratka u Hrvatsku 1998. g. – poklonila veću pozornost. U svrhu poticanja valorizacije njegova cjelokupnog stvaralaštva u Galeriji Klovićevi dvori autorica ovoga rada inicirala je objavljivanje članaka vezanih uz obradu zbirke darovane Gradu Zagrebu. U članku su kronološki obrađeni, analizirani i kontekstualizirani portreti koji predstavljaju najkvalitetniji dio Crnoborijeva opusa.

Ključne riječi

Josip Crnobori, portret, ulje na platnu, donacija Gradu Zagrebu, hrvatska umjetnost 20. st. u iseljeništvu

Josip Anton (Ivanov) Crnobori, rođen 22. listopada u Banjolama kraj Pule 1907., bio je prisutan na hrvatskoj umjetničkoj sceni desetak godina, prije odlaska u emigraciju. Završio je Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu 1935. u klasi Marina Tartaglie, a 1937. godine samostalno je izlagao u Galeriji Ulrich.¹ Njegovi profesori bili su Tomislav Krizman, Maksimilijan Vanka i Marino Tartaglia, a jedan od slikarskih uzora Milivoj Uzelac. Odlaskom iz Hrvatske, u Italiju, a potom u Argentinu,² Josip Crnobori ostao je bez kontakta sa hrvatskim umjetnicima, izuzev nekolicine u iseljeništvu. Stoga se njegov slikarski pristup ne može izravno povezati s temeljnim strujanjima u hrvatskom slikarstvu poslijeratnog razdoblja. On naime, svjesno nije sudjelovao u tada suvremenim nastojanjima, čak niti za vrijeme boravka u New Yorku jednom od najvažnijih umjetničkih središta sedamdesetih godina XX. st.,³ a njegov likovni jezik, kao i onaj njegovih prijatelja, hrvatskih slikara iz Buenos Airesa, bio je upadljivo arhaičan. Autori poput Zvonimira Katalenića, Gu-

*Portret gospođe
u zelenom, 1937.
ulje na platnu
710 x 550 mm*

¹ O važnosti Salona Ulrich za tadašnju hrvatsku umjetničku scenu više u: Vujić, Žarka. *90 godina Salona Ulrich* (tekst kataloga, koncepcija izložbe, izbor radova, dokumentacija, postav izložbe), Zagreb, 1999.

² Josip Crnobori stigao je u Argentinu 26.3.1947. g. O iskustvu prilagodbe životu u emigraciji progovorio je u „Hrvatskoj reviji“ br. 26, 1948. g. na str. 6., u rubrici „Kulturni vidici“.

³ Josip Crnobori zapravo je živio u New Jerseyu, gdje se likovna scena, dakako, nije mogla uspoređivati sa njujorškom. Crnoborijev prijatelj, povjesničar umjetnosti Oto Širec podsjetio me nedavno na tu činjenicu koja se često zaboravlja, a on je imao priliku iz prve ruke upoznati Crnoborijevo američko okruženje, odnosno život u manjoj „provincijskoj“ zajednici u druženju sa emigrantima, u kojoj umjetnici nisu previše nailazili na izazovne umjetničke trendove megalopolisa, a niti imali potrebu slijediti ih.

stava Likana, Žarka Šimata, Barbare (Bare) Remec i Zdravka Dučmelića,⁴ s kojima se družio, uglavnom su ostavili neistražen i nepoznat opus. Izuzetak danas predstavlja stvaralaštvo Joze Kljakovića koje je nedavno cjelovito predstavljeno na retrospektivnoj izložbi u Galeriji Klovićevi dvori.⁵ Podaci o umjetničkom djelovanju spomenutih umjetnika izvan domovine i danas se teško nalaze. Stoga ovaj članak o portretnom stvaralaštvu Josipa Crnoborija predstavlja još jedan uvid u zbirku,⁶ s konačnim ciljem dopune obradi hrvatskog slikarstva XX. stoljeća.

§§

U smislu prikaza određene osobe uz koji umjetnik osim fizičke sličnosti nastoji postići predočenje psiholoških obilježja portretiranih, Josip Crnobori dokazao se kao solidan slikar koji je najčešće postizao svrhu likovnim predstavljanjem osobe s ciljem čuvanja spomena na nju. Podteme u okviru prikaza ljudskog lika koje su ga zaokupljale bili su autoportret i aktovi, te je za ovu prigodu, u svrhu usporedbe s djelima iz zbirke, spomenut određen broj izabranih portreta, aktova i poluaktova iz drugih muzejskih fundusa i zbirki, kako bi umjetnikova portretistička vještina, kao i njegov povremeni introspekcijski interesi bili primjereno predstavljeni.

Slikari njegove generacije, kao i njegovi učitelji i uzori, često su portretirali jedni druge u različitim slikarskim tehnikama. Crnobori je tako primjerice crtao Ivana Meštrovića, Anka Krizmanić crtala je samog Crnoborija, Mariju Crnobori i Zlatka Šulentića,⁷ njegov mentor Marino Tartaglia portretirao je Jakova Smokvinu, a Milivoj Uzelac Vilka Gecana na pozna-

⁴ Istražujući rad slikara Dučmelića vrijedi spomenuti članak: Tolić, Vlasta. *Darovnica hrvatskih iseljenika*, „Vjesnik“, Zagreb, 5. 7. 2002. <http://www.vjesnik.hr/html/2002/07/05/Clanak.asp?r=kul&c=4> koji objašnjava „Donaciju Tuškan“ Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu. Dr. Mariju Tuškan portretirao je upravo Crnobori u vrijeme njihova istodobna boravka u Sjedinjenim Američkim Državama, neposredno poslije II. svjetskog rata i kasnije.

⁵ Vidi: Jozo Kljaković (1889. - 1969.) Retrospektiva, katalog izložbe, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 26. 11. 2009. - 24. 01. 2010.

⁶ Vidi prvu publikaciju o crtežima iz Zbirke: Jurčec Kos, Koraljka. *Josip Crnobori. Crteži*, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2008.

⁷ Reberski, Ivanka. *Anka Krizmanić*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1993., str. 248.

toj slici „U atelieru boema“ iz 1920. g. (na kojoj je istodobno naslikao i vlastiti autoportret). Svi spomenuti često su, poput Crnoborija, portretirali i uglednike iz javnog i kulturnog života, poznanike ili naručitelje, te slikali autoportrete. Crnoborijeva prva susjeda iz Demetrove ulice, često spominjane u autorovim rijetkim intervjuima vezanim uz zagrebačku adresu, Cata Dujšin (rođena Gattin-Sašić)⁸ također je slikala portrete.⁹

Prepoznavanje Crnoborijevih uzora kada je u pitanju portretno slikarstvo nije jednostavno kao u slučaju analize njegova cjelokupna opusa. Utjecaj Crnoborijevih uzora (Uzelac) i učitelja (Krizman i Tartaglia) teže se može prepoznati i dokumentirati kod analize portreta ili autoportreta koje je naslikao i nacrtao. Na izložbi „Pola vijeka hrvatske umjetnosti“,¹⁰ organiziranoj s ciljem pregleda slikarskog, kiparskog i arhitektonskog stvaralaštva, koja je obuhvatila

razdoblje od 1888. do 1938. g., uz Crnoborijev autoportret bili su izloženi i autoportreti mnogih slikara, poput Josipa Račića, Miroslava Kraljevića, Naste Rojc i Marina Tartaglie.

Usporedba tih djela sa tada na istome mjestu izloženim Crnoborijevim radovima govori u prilog potrebi sagledavanja šireg i složenog konteksta, koji se likovnom analizom autoportreta i portreta može pokazati kao nužnost, osobito kad je u pitanju hrvatska umjetnost u rasponu od šezdeset godina. Sljedeći analizu raznolikog kompleksa realizama, kao fenomena koji se javlja između 1920. i 1930. g. u rasponu od

Marija Tuškan, 1974.
ulje na platnu
660 x 550 mm
sign. d.l.k. J. Crnobori 74
MUO, Zagreb
Inv. br. MUO-41019

⁸ Barokna palača Mesić s pročeljem s početka 18. st. u kojoj je stanovala obnovljena je i u njoj je smještena ambijentalna zbirka slikarice i pjesnikinje.

⁹ Jedan od njih, „Portret gđe F.G.J.“ izložila je na izložbi „Pola vijeka hrvatske umjetnosti“ 1938./1939. g. Na istoj izložbi tri rada izložio je i Josip Crnobori.

¹⁰ „Pola vijeka hrvatske umjetnosti“, katalog izložbe, Dom likovnih umjetnosti kralja Petra i velikog oslobodioca u Zagrebu, priredilo Hrvatsko društvo umjetnosti o šezdesetoj godišnjici svoga opstanka, Zagreb, 18.12.1938. - 31.1.1939. (ur. Tomislav Krizman, Ivo Šrepel, Dragutin Tadijanović).

magičnog do kritičkog, od neoklasične idealizacije do novog pokreta, manifestno ostvarenog kroz djelovanje grupe „Zemlja“,¹¹ mogli bismo u nju uvrstiti i pojavu umjetničke osobnosti Josipa Crnoborija, koji je s navršenih trideset godina diplomirao i potom vrlo brzo napustio Hrvatsku, lišen kontinuiteta kojim bi se vezao uz stvaralaštvo profesora ili kolega sa zagrebačke Akademije. Djela umjetnika koja su ga nadahnjivala Crnobori je gotovo sigurno mogao poznavati putem izložaba „Proljetnog salona“.¹²

Kasnije, Crnobori je nastavio težiti reprezentativnosti i tradicionalnom akademskom realizmu, dok su drugi naši slikari izabrali magični realizam portreta (Junek), pročišćenu formu (Režek) kao i monumentalnu ekspresivnost (Tartaglia).

Složeni kontekst i preplitanja u kronologiji slikarskih događanja, kada je u pitanju portret, unutar istog razdoblja, u dva je poglavlja knjige „Lica“ na osobit način obrazložio Zvonko Maković.¹³

Jedan Crnoborijev poznat, često reproduciran autoportret iz 1942. g. (ulje na platnu, 540 x 453 mm, privatno vlasništvo),¹⁴ u usporedbi s, primjerice, stotinjak poznatih portreta koje je naslikao Vlaho Bukovac, galerijskog formata i psihološke dorađenosti,¹⁵ mogao bi poslužiti kao povod za podsjećanje na analizu tzv. „otkrića individuuma“ Richarda van Dülmena. Autor u toj analizi piše: „Autotematiziranja su se uvijek odvijala u zadanim sociokulturnim kontekstima i razvijala se unutar istih. Ne postoje apsolutna mjerila, a vidjeti građansku fikciju autonomne svijesti kao mjerilo svih oblika individualne

¹¹ Vidi: Reberski, Ivanka. *Realizmi dvadesetih godina. Magično, klasično, objektivno u hrvatskom slikarstvu*, Institut za povijest umjetnosti, Artresor studio, Zagreb, 1997.

¹² Vidi: Prelog, Petar. *Proljetni salon 1916-1928.*, katalog izložbe, Umjetnički paviljon, 12. 4. 2007. - 20. 5. 2007.

¹³ Vidi poglavlja: *Lice vremena: Od analitičkog pogleda do subverzije i Nestanak lica* u Maković, Zvonko. „Lica. Alternativna povijest moderne umjetnosti“, izdanja Antibarbarus, Zagreb, 2007., str. 51-76.

¹⁴ Vidi naslovnice kataloga: Rauter Plančić, Biserka. *Povratak slikara*, katalog izložbe, Galerija Klovičevi dvori, Zagreb, 1998. i *Josip Crnobori*, katalog izložbe, 25. 6. - 24. 7. 2004., Hrvatska zajednica Trst, Zagreb, 2004.

¹⁵ Riječ je o Bukovčevim portretima koji su nastali u Splitu od 1884. do 1885. g. Vidi: Zidić, Igor. *Vlaho Bukovac 1855-1922.*, Moderna d.o.o., Zagreb, 2009., str. 66.

autorefleksivnosti, značilo bi poricati historičnost modernog individuuma.“¹⁶

Crnobori je, naime, poznavao rad portretista devetnaestog stoljeća u srednjoj Europi, bidermajera, kao stila koji uključuje slikarsku vještinu, a koristio je elemente klasicizma, romantizma i realizma. Poznavao je i reprezentativne portrete iz fundusa zagrebačke Moderne galerije, vjerojatno portrete Carla Rahla, Mihaela Stroya, Otona Ivekovića i druge. Suvremenu situaciju u umjetničkom životu Münchena, Pariza, Praga i Budimpešte umjetnik nije upoznao iz prve ruke.

Treba naglasiti da je Josip Crnobori školski savladao prikaz portretiranog, odnosno, glave, poprsja, polufigure i čitave figure, nastojeći usavršiti prikaz različitih položaja glave (en face, profil, poluprofil, tri četvrtine profila). U svome radu mnogo je koristio fotografije kao predloške. Ta činjenica može se dokumentirati reprodukcijama portreta iz „Hrvatske revije“.¹⁷ U kasnijim godinama, nakon višedesetljetnog izbjivanja iz Hrvatske, Crnobori se putem fotografija često vraćao portretiranju osoba koje više nije susretao, ali čije je fotografije čuvao. Vjerojatno je slikao i prema fotokopijama fotografija, a i prema vlastitim crtežima načinjenima na brzinu prema fotografijama. Portrete prema živim modelima radio je u prvim godinama nakon završetka Akademije, zatim u Buenos Airesu kasnih četrdesetih godina XX. st., te New Yorku, odnosno New Jerseyu, kasnih sedamdesetih godina XX. st., a potom tek devedesetih godina XX. stoljeća. Stoga su portreti rađeni prema živim modelima, kao što su bile Zulejka Tućan, Karla Šlehan, Marijana Jerinić ili u kasnijim godinama Vladimir Malogorski, ovdje dodatno istaknuti.¹⁸

Vladimir Malogorski
1998., ulje na platnu
600 x 550 mm
Zbirka Malogorski,
Varaždin

¹⁶ Van Dülmen, Richard. *Otkriće individuuma 1500. – 1800.*, Golden Marketing, Tehnička knjiga, Zagreb, 2005., str. 31.

¹⁷ Blažeković, Milan. *Bio-bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije*, Zagreb, Školske novine - Pergamena, 1996.

¹⁸ Zanimljiva je činjenica da je u 94. godini, na odmoru u Banjolama, Medulinu i Puli 2000. g., portretirao Claudiu Gerstaecker Mudrovčić, u ulju na platnu i dimenzija 700x800 mm, a kvalitetu tog portreta potvrdio mi je već spomenuti Crnoborijev prijatelj Otmar Oto Širec, zaslužan i za inicijativu osnivanja slikareve spomen galerije u Medulinu.

Treba naglasiti da su u Crnoborijevu portretnom opusu lica portretiranih osoba najčešće na isti način orijentirana i ka-

Moja majka
Hrvatska revija
br. 20, sv. 4. 1970.
str. 380.

Portret gospođe
Hrvatska revija
br. 6, sv. 3. 1956.
str. 243.

Portret gospođe
Hrvatska revija
br. 8, sv. 3-4. 1958.
str. 280.

drirana. Profil je najrjeđe prisutan kao položaj glave portretiranog. Obično se smatra da je profil dobar pokazatelj karaktera i izraza lika, a i obrisna linija najčešće može postati značajnom likovnom činjenicom u kompoziciji. Umjetnik je, međutim, izbjegavao puni profil, izuzev rijetkih crteža za „Hrvatsku reviju“.¹⁹ Izvor svjetla na Crnoborijevim portretima uvijek je neutralan, figure su smještene u interijer, najčešće neprepoznatljiv, a slikar primjetno izbjegava ne prirodne sjene i dramatično osvjetljenje. Fizionomijski detalji katkad su vrlo površni. S druge strane, brojnim portretistima kojih je djela Crnobori poznavao, anatomske detalje bili su vrlo važni pokazatelji vlastita talenta, kao i karaktera likova. Njegove skice za portrete pokazuju da je riječ o naknadnom izboru slikara, a ne o nespretnosti ili izostanku crtačke vještine. Osim tih crteža, cijeli niz kvalitetnih portreta u tehnici olovke na papiru, kao i onih u ulju na platnu, poznat nam je putem njihovih reprodukcija objavljenih u „Hrvatskoj reviji“ (primjeri-

¹⁹ Vidi: Jurčec Kos, Koraljka. *Josip Crnobori. Crteži*. Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2008., str. 13.

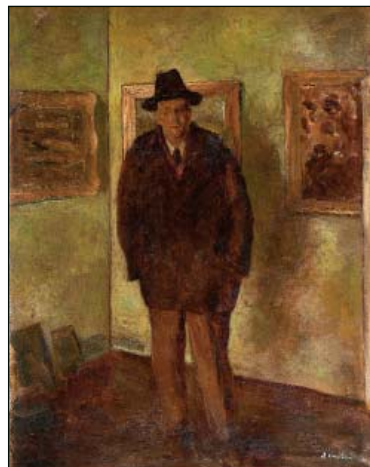
ce: „Frano Supilo“, crtež olovkom,²⁰ „Moja majka“,²¹ „Portret gospođe“,²² „Portret gospođe“,²³ i „Srećko Karaman“²⁴).

U Zbirci umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija nalazi se petnaest portreta. Trinaest ih je slikano u tehnici ulja na platnu, jedan u tehnici je ulja na kartonu, a jedan u tehnici ulja na šperploči. Svi su u dobrom stanju, a kontinuirana je briga za njihovu preventivnu i kurativnu zaštitu, s obzirom na financijsku potporu Grada Zagreba u skrbi o darovanim zbirkama.²⁵

§§§

Jedan od portreta Ladislava Mihalovića (inv. br. JC 2) prikazuje muškarca koji stoji, s rukama u džepovima. Na glavi ima šešir, a u pozadini je zid sa tri postavljene slike. Taj izbor pozadinskih motiva treba dakako upozoriti na mecenatsku ulogu portretiranog. Jedna od slika na zidu vjerojatno su „Suncokreti“ iz zbirke Crnobori (inv. br. JC 12), iako vrlo slična Crnoborijeva slika suncokreta postoji u fundusu Zbirke Bauer iz Gradskog muzeja Vukovar (inv. br. ZB-1075).

Portret Ladislava Mihalovića u naslonjaču (inv. br. JC 3) prikazuje muškarca u tamnom odjelu s kravatom u laganom poluprofilu. Ruke su mu naslonjene na rukohvate. Naslonjač je oker smeđe boje. Navedene slike jedina su dva muška portreta u zbirci koji se čuvaju u Galeriji Klovićevi dvori. Ladislav Mihalović zatražio je Crnoborija da ga portretira poslije njegove prve izložbe 1937. g. u salonu Ulrich, kada je anonimno otkupio dvije njegove slike. Posredovanjem slikara Stojana Aralice „presvijetli je zatražio kontakt“.²⁶ Upravo je Ladislav Mihalović omogućio slikaru početniku da u njego-

*Portret Ladislava
pl. Mihalovića, 1938.
ulje na platnu
710 x 555 mm
Inv. br. JC 2*

*Suncokret
ulje na platnu
550 x 430 mm
Gradski muzej Vukovar
Zbirka Bauer
Inv. br. ZB-1075*

²⁰ „Hrvatska revija“ br. 4., sv. 3, 1954., str. 233.

²¹ Isto, br. 20., sv. 4., 1970., str. 380.

²² Isto, br. 6., sv. 3., 1956., str. 243.

²³ Isto, br. 8., sv. 3-4, 1958., str. 280.

²⁴ Isto, br. 14., sv. 4., 1964., str. 411.

²⁵ Ugovor o međusobnim pravima i obvezama u upravljanju Zbirkom umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija, 29. 4. 2005., klasa 402-09/04-06/1871, Urbroj: 251-08-02-05-1.

²⁶ Vidi: Crnobori, Josip. *Monolog*, Hrvatska revija, br. 32. sv. 4, 1982., str. 631.

• *Suncokreti*, 1944.
ulje na lesonitu
510 x 410 mm
sign. d. l. k. J. Crnobori
inv. br. JC 12

voj obiteljskoj kući u Demetrovoj ulici²⁷ nađe i krov nad glavom i atelier. Tada se iz malog stana u Kumičićevoj ulici 10, u blizini Botaničkog vrta, Crnobori preselio kao podstanar u Demetrovu ulicu 5. Na istoj adresi stanovao je do siječnja 1946., g. kada mu je dozvoljen put u Trst, a potom je otišao u Buenos Aires. Demetrova ulica kasnije je dobila posebnu važnost u crtačkim i dnevničkim zapisima slikara u iseljeništvu. Razlozi tome bili su, osim osobnih, i povijesne naravi, te se u razgovorima slikar često osvrtao na Amadéovo kazalište (danas Prirodoslovni muzej, a nekad Pejačevićev i Kulmerov dvor) koje je dalo ime samoj ulici - Kazališna.²⁸

Prijatelj Josipa Crnoborija iz iseljeništvu, Hrvošlav Ban ustvrdio je da su njegovi najbolji krajolici proizašli iz sjećanja na Jadran, a najbolji portreti iz susreta u Demetrovoj ulici.²⁹ Ako pak nastojimo rasvijetliti ulogu portretiranih osoba u društvenom životu toga vremena, važno je podsjetiti da je Ladislav Lato Mihalović u starim katalogima Crnoborijevih izložaba, kao i u pratećoj dokumentaciji,³⁰ pogrešno tituliran kao ban. U intervjuima i sam Crnobori nazivao ga je banom,³¹ no on je bio „samo“ mecena mladom slikaru Crnoboriju.³² Hrvatski ban bio je, naime, Antun pl. Mihalović u razdoblju od 1917. g. do 1919. g.,³³ pa su stoga vjerojatno i Ladislava Mihalovića nazivali banom.

Portret Ladislava pl. Mihalovića u naslonjaču,
1938.
ulje na platnu
965 x 815 mm
Inv. br. JC 3

²⁷ Palača Mihalović nalazila se u neposrednoj blizini starog kazališta i Keglević-Vakanović-Fischerove palače. Današnje pročelje palače Mihalović (nekad Šufflay i Makanec) djelo je zagrebačkog graditelja Janka Jambrišaka.

²⁸ Kad se kazalište preselilo na Markov trg, Kazališna ulica nazvana je Starom kazališnom, a nakon toga dobila je ime po Dimitriju Demetru.

²⁹ Ban, Hrvošlav. *Portreti Josipa Crnoborija i Demetrova ulica*, „Hrvatska revija“ br. 32., sv. 4., 1982., str. 625-633.

³⁰ Vidi katalog izložbe *Povratak slikara*, MGC-Klovičevići dvori, Zagreb, 10. - 30. 11. 1998.

³¹ Tenžera, Marina. *Vraćam se gradu uz koji me vežu najljepše uspomenne*, „Vjesnik“, Zagreb, 15. 11. 1998.

³² Vidi: Monolog Josipa Crnoborija, „Hrvatska revija“, br. 32. sv. 4, 1982., str. 631.

³³ Vidi primjerice: *Znameniti Hrvati 925-1925*, Zagreb, 1990.

Spomenuta dva muška portreta kvalitetna su djela, koja vrijedi posebno istaknuti u okviru Zbirke. Dobrodušni nasmi-

Dominikanac, 1936.
ulje na platnu
895 x 1170 mm
Moderna galerija Zagreb
Inv. br. MG-1515

ješeni gospodin u smeđem odijelu ispred tamne pozadine uspostavlja komunikaciju s promatračem plemenitim držanjem glave, koje je slikar nastojao postići na sličan način i u portretu glumca Dubravka Dujšina, koga je također osobito cijenio. Poznato je da je Crnobori slikao Dubravka Dujšina vidjevši ga u Strozijevoj dramatizaciji romana „Ognjište“ u ulozi ličkog seljaka Lukana.³⁴

Portret Ladislava Mihalovića u naslonjaču ima pak zajedničkih elemenata u stavu, obradi inkarnata, orijentaciji portretiranog lika, osvjetljenju i pozadini s poznatijim Crnoborijevim portretom „Dominikanca“ iz fundusa zagrebačke Moderne galerije.³⁵

U tom portretu Ivo Šrepel, kritičar koji je hvalio mladog slikara u povodu njegovih prvih izložbenih

predstavljanja u razdoblju od 1937. do 1939. g., prepoznao je „stil Goye“ u odnosima zelene pozadine i žućkastosmeđe i bjeličaste draperije redovnika.

Spominjući Crnoborijeve muške portrete osobito treba istaknuti portrete Antuna Bauera kojeg je portretirao 1979.³⁶ Godine 1992. u katalogu Crnoborijeve izložbe održane u Muzeju Grada Zagreba Antun Bauer objašnjava svoje prijateljstvo sa slikarom, kvalitetu portreta njegove sestrične Marije iz 1940. koji je dobio na poklon i ukupno dvanaest slika darovanih Galeriji umjetnina u Vukovaru.³⁷ Osobni prijatelj Josipa Crnoborija portretiran je kad i njegova supruga Antonija. Upravo je „Portret gđe Antonije“ iz 1979. g. bio izložen

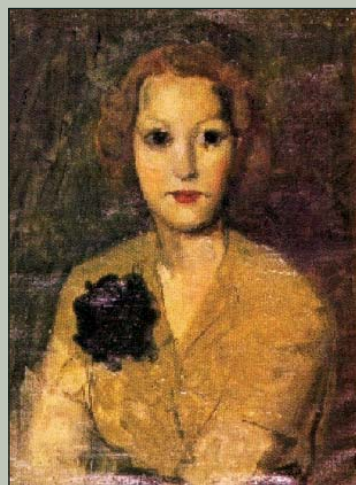
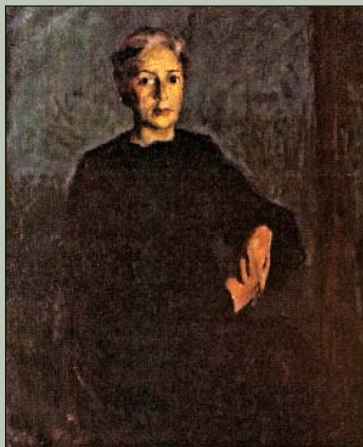
³⁴ Ban, Hrvoslav. *Portreti Josipa Crnoborija i Demetrova ulica*, „Hrvatska revija“, br. 32., sv. 4., 1982., str. 626.

³⁵ „Dominikanac“, 1936., ulje, platno 895x1170 mm, inv. br. MG-1515, Moderna galerija, Zagreb

³⁶ Zdravko Dvojković, muzejski savjetnik Muzeja Vukovar pomogao mi je da u prigodi pripreme ovog članka konstatiramo današnje stanje portreta iz Zbirke Bauer u Vukovaru, koji predstavljaju osobito vrijedan komparativni materijal. Zbirka Bauer izložbeno je prezentirana u Muzejsko Galerijskom centru u Zagrebu 1989. g.

³⁷ Bauer, Antun. Katalog izložbe, Muzej grada Zagreba, 1992., str. 9.

na izložbi 1992. g. u Muzeju grada Zagreba.³⁸ Osnovna razlika većine portreta iz zbirke i ovdje navedenih kvalitativni je

pomak koji je Crnoborijev rad poslije 1941. pretrpio u smislu pada psihološke karakterizacije, vjerojatno zbog udovoljavanja željama naručitelja. Još je jedino na portretu Vladimira Malogorskog (ulje na platnu, 1998., 80x70 cm) nastalom u vrijeme pripreme slikareva povratka u Hrvatsku uspio postići kvalitetu iz kasnih tridesetih godina. To je osobito vidljivo na ženskim portretima kojih je više. U „Zbirci Bauer“³⁹ ističu se dva Crnoborijeva portreta: „Portret gđe Čalogović“ (inv. br. ZB-34) i „Portret žene slikara Likana“ iz 1938. g. (inv. br. ZB-175) kao uspješni primjeri portretiranja, koje u kasnijim stvaralačkim godinama slikar nije ponovio.

Pri analizi umjetnikova portretnog opusa nameću se pojedini problemi datacije. Primjerice, portret Zulejke Tućan Stefanini u katalogu prve izložbe po slikarevu povratku u domovinu („Povratak slikara“) datiran je s 1942. g.⁴⁰ Međutim, Zulejka je

Portret supruge, 1978.
ulje na platnu
700 x 560 mm
Gradski muzej Vukovar
Zbirka Bauer
Inv. br. ZB-1074

*Portret gospođe
Čalogović*, 1978.
ulje na platnu
970 x 760 mm
Gradski muzej Vukovar
Zbirka Bauer
Inv. br. ZB-34

*Portret žene slikara
Likana*, 1938.
ulje na platnu
580 x 430 mm
Gradski muzej Vukovar
Zbirka Bauer
Inv. br. ZB-175

³⁸ *Josip Crnobori*, katalog izložbe, Muzej Grada Zagreba, Zagreb, 1992. Isti portret Biserka Rauter Plančić uvrstila je na izložbu 1998. g. u Galeriji Klovićevi dvori uz „Portret Marije Crnobori“ iz 1940. g.

³⁹ *Zbirka Bauer / Bauer Collection*, katalog izložbe, MGC-Muzejski prostor, Jezuitski trg 4, Zagreb, 18. veljače - 2. travnja 1989. g.

⁴⁰ Potpisan je u donjem desnom kutu i dimenzija je 610x810 mm. Zulejka Tućan Stefanini bila je prva hrvatska olimpijka, svestrana sportašica i skakačica u vodu.

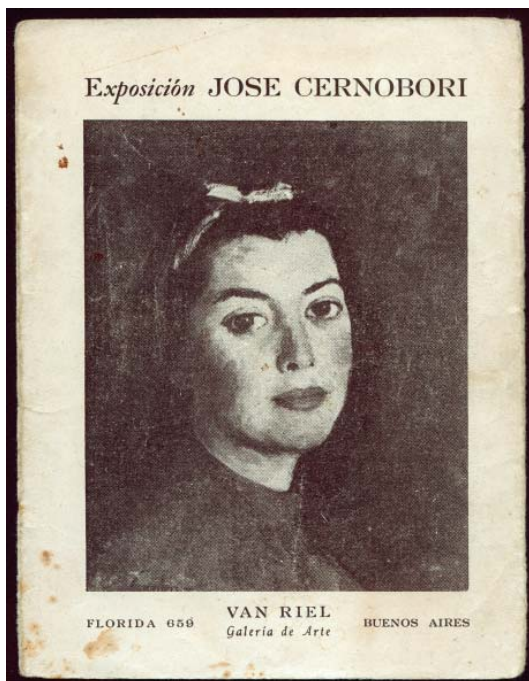
•**Zulejka Tućan Stefanini,**
1937./38.

ulje na platnu
610 x 810 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori
vl. Maša Foretić Doležal

pozirala Crnoboriju kao studentica keramike, pa je navedena datacija nedvojbeno pogrešna. Naime, na zagrebačkoj likovnoj akademiji portretirana je završila četveerogodišnji keramičarski tečaj, a samostalno je izlagala 1936. i 1939. g., te je spomenuti portret nastao 1937. ili 1938. g. Upadljivo precizno i detaljno naslikane su ruke, a pogled portretirane dame usmjeren je dijagonalno prema lijevom donjem kutu slike.

Nakon 1976. godine, kada se Crnobori vjenčao s Marijanom Jerinić, dvadeset i jednu godinu mlađom udovicom, nastao je niz njenih portreta, kao i drugih ženskih portreta po narudžbi. Tri portreta njegove prijateljice i pjevačice Karle Šlehan iz Zbirke nastalo je 1943. i na tragu su tipičnih obiteljskih portreta izloženih na izložbi „Pola vijeka hrvatske umjetnosti“. Crnoborijeva „Gospođa u zelenom“ reproducirana u katalogu te izložbe po izražajnosti i doradenosti znatno se razlikuje od kasnijih portreta.⁴¹ I na spomenuta tri portreta Karle Šlehan iz Zbirke može se uočiti pomanjkanje slikareva strpljenja i brižnosti, kao da je odjednom počeo brzinski bilježiti trenutak inspiracije.⁴² Nedostatak strpljenja zabilježila je i kritičarka „Obzora“ Verena Manč još u povodu izložbe održane u Salonu Ulrich.⁴³

No, na prvoj stranici kataloga izložbe održane u galeriji „Van Riel“ u Buenos Airesu, kada je Crnobori već desetak godina prisutan izložbama u tome gradu, nakon gotovo dvadeset godina od njegove prve izložbe u Zagrebu, reproduciran je portret njegove prijateljice Karle Šlehan iz 1957. g. Taj por-

Naslovnica kataloga izložbe Galerija Van Riel, Buenos Aires, 1957.

⁴¹ *Pola vijeka hrvatske umjetnosti*, katalog izložbe, Dom likovnih umjetnosti kralja Petra i velikog oslobodioca u Zagrebu, priredilo Hrvatsko društvo umjetnosti o šezdesetoj godišnjici svoga opstanka, 18.12.1938. - 31.1.1939. (ur. Tomislav Krizman, Ivo Šrepel, Dragutin Tadijanović), Tipografija d.d., Zagreb, str. 23.

⁴² Vidi: Gamulin, Grgo. *Hrvatsko slikarstvo XX. st.*, sv. II, Naprijed, Zagreb, 1997., str. 424.

⁴³ Manč, Verena. *Izložba Josip Crnobori u Salonu Ullrich, „Obzora“*, Zagreb, 14. 1. 1938., str.1-2.

tret potpuno zanemaruje tijelo i uspješno se koncentrira na izražajnost lica i sugestivnost pogleda. Na istome mjestu Crnobori je izložio i „Portret mlade dame s gitarom“, „Portret gđice S.E.G.R.“ i „Portret gospođe sa bijelom maramicom“. Tom prigodom predstavio se i poznatim aktom „Lektira“,⁴⁴ odnosno „Čitačica“, koji je danas također dio Zbirke. Još jedan uspješan ženski portret iz istog razdoblja vlasništvo je hrvatskog iseljenika iz Buenos Airesa Kazimira Kovačića, a naslikan je 1956. godine. Prikazuje ženu u poluprofilu, ruku prekrivenih u krilu, a u desnoj se ruci također nalazi bijela maramica. Taj je portret srodan „Portretu Marte Ehrlich“ (1938.), iz fundusa zagrebačke Moderne galerije (inv. br. MG-1518).

Slika koju je Crnobori naslikao 1943. g. nazvana „Dama u crnom“ a danas je sastavni dio fundusa Galerije Klovićevi dvori prikazuje ženu tamne kose u crnoj haljini i lijevom poluprofilu. Žena ima ruke oslonjene jedna o drugu i opuštene u krilu. Pri tome je slikarski detaljno obrađeno lice, a donji dio tijela vrlo je površno koloristički tretiran kao mrljasta kombinacija crnih i smeđih tonova.

Sljedeća slika iz 1943. g. (također portret Karle Šlehan) prikazuje poprsje žene tamne kose sa crnim šeširom na glavi. Odjevena je u ljetnu, bijelu čipkanu haljinu, a ruke je ispod grudi prekrizila jednu preko druge.

Portret žene, 1956.
ulje na platnu
800 x 600 mm
vl. Kazimir Kovačić

Portret Marte Erlich, 1938.
ulje na platnu
1333 x 1085 mm
Moderna galerija Zagreb
inv. br. MG-1518

Karlu Šlehan slikar je ponovo portretirao u kostimu iz opere „Lucia di Lamermour“ iste godine. To ulje na platnu prikazuje crvenokosu ženu ozbiljna pogleda i dostojanstvenog držanja u primjerenom kazališnom kostimu tamno narančaste, mjestimice crvene boje. Lijevu ruku naslonila je na ošit, a desna je opuštена uz tijelo.

Svi spomenuti portreti Crnoborijeve prijateljice i operne pjevačice kronološki pripadaju istom razdoblju slikareve ponajbolje portretne kreativnosti, odnosno pokazuju kvalitativnu ujednačenost.

⁴⁴ *Exposicion Jose Crnobori*, Van Riel, Galeria de Arte, Buenos Aires, Argentina, 1. - 13. 7. 1957., str. 2.

Sljedeći portreti iz Zbirke rezultat su Crnoborijeva slikarska interesa za najbliže, ponajprije suprugu Marijanu. Tri portreta, naslikana u razdoblju od 1975. do 1977. godine, prikazuju njegovu suprugu u laganom poluprofilu. Općenito se može reći da su radovi slikara iz sedamdesetih godina upadljivije površni i teže postizanju dopadljivosti. Mlada žena tamne valovite kose naslikana 1975. godine u lijevom poluprofilu Crnoborijeva je mlada supruga, a nosila je plavu dekoltiranu haljinu.

Slika također nazvana „Marijana“ nastala iste godine prikazuje ženu tamne kose s bijelim turbanom koji joj pokriva kosu, en face. Ona nosi bijelu haljinu dopunjenu ogrtačem od bijelog perja i diskretno se smiješi.

Ulje na platnu iz 1977. godine prikazuje mladu ženu svjetlo smeđe kose u desnom poluprofilu. Glavu je naslonila na desnu ruku.

Žena nosi bijelu bluzu i bijeli ogrtač zakopčan po sredini jednim gumbom.

Pri analizi ova obrađena tri portreta Crnoborijeve supruge postavlja se pitanje identiteta žene portretirane na ulju na platnu iz 1975. godine (inventarni broj JC 19) nazvane „Marijana“. Pozornijem promatraču može se učiniti da nije riječ o portretu njegove supruge, kao primjerice na slikama s inventarnim brojevima JC 22 ili JC 18. Već sam oblik lica je drugačiji, punijih obraza, spuštenijih jagodica, a oči su veće. Kosa je tamnija, pokrivena turbanom. Pravi identitet dame na slici neka ostane temom nekog kasnijeg istraživanja, iako je vjerojatno riječ o jednom od ranijih portreta Karle Šlehan. Slikar je često dobivao narudžbe za izradu portreta supruge svojih prijatelja i poznanika. Njegovi ženski portreti dosljedno su neujednačeni u smislu izvedbe i tretmana cijele površine platna po vertikali. Gornja trećina platna, odnosno lice, najbolje je i najdetaljnije naslikana, prije svega u smislu psihološke i fizionomijske uvjerljivosti, dok je donji dio tije-

Marijana, 1975.
ulje na platnu
505 x 405 mm
Inv. br. JC 19

la, odnosno dvije donje trećine platna, često površno obrađen. Prikaz cijelog tijela portretiranih osoba u Crnoborijevu je opusu vrlo rijedak.

Dama u crnom, 1943.
ulje na platnu
870 x 595 mm
Inv. br. JC 9

Uspjeliji Crnoborijevi portreti redovito su postavljeni ispred tamne pozadine, gdje je lice portretirane dame osvijetljeno i u pravilu psihološki karakterizirano (vidi kat. br. 9). Posebno vrijedi istaknuti da se ženski portreti u kojima je slikar poput renesansnih portretista pokušavao na horizontu dočarati pejzaž, odnosno perspektivu, čine neuvjerljivima. To su štafaže (fr. *staffage*) slikarski prilično površno izvedene, koje prikazuju krajolike iz mašte. (vidi kat. br. 14 i 15).

§§§§

Cilj članka u kojemu su analizirana obilježja portreta iz Zbirke umjetničkih djela akademskog slikara Josipa Crnoborija bio je doprinijeti dopuni poznatih podataka vezanih uz njegovo cjelovito portretno stvaralaštvo. Predlo-

žene su usporedbe s nekolicinom istodobno nastalih radova iz drugih muzejskih ili galerijskih fundusa. Među izlaganim portretima nekoliko je koji iz objektivnih razloga nisu uvršteni u ovaj članak. Riječ je o slikama „Pred zrcalom“, (vlasnik Veljko Novak) „Portretu gospodina N“ (iz Ureda za upravljanje imovinom Republike Hrvatske), „Portretu Brune Bušića“ (iz Hrvatskog državnog sabora), te o nekoliko portreta Vinka Nikolića (kojih je vlasnik obitelj Nikolić). Razlozi tome bili su trenutna nedostupnost originala i popratne dokumentacije, pa bi eventualna inicijativa za pripremu kritičke retrospektive mogla pridonijeti i dopunjavanju tog niza poznatih portreta drugim vrijednim djelima važnima za vrednovanje cjelokupnog autorova opusa. Velik dio Crnoborijevih slika i danas se nalazi kod nepoznatih privatnih vlasnika u Argentini, a ozbiljniji istraživački rad na njihovu evidentiranju i valorizaciji gotovo je nemoguć.

Osobe koje je portretirao Josip Crnobori (izbor):

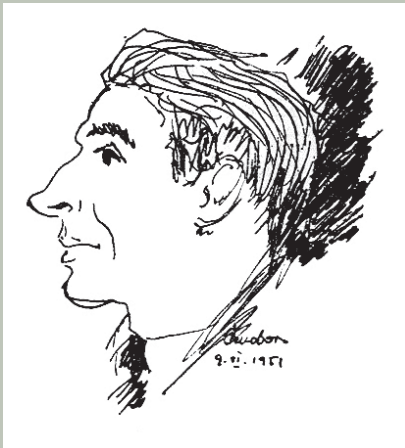
Stojan Aralica – hrvatski slikar (Otočac 1883. – Beograd 1980.) Učio u privatnoj slikarskoj školi i na Akademiji u Münchenu. U početku slikao mrtve prirode i krajolike u duhu impresionizma, a tridesetih godina XX. st. približava se ekspresionizmu.

Antun Bauer – hrvatski muzeolog i kolekcionar (Vukovar 1911. – Zagreb 2000.) Bio je ravnatelj Gipsoteke (danas Gliphoteka HAZU), Hrvatskog školskog muzeja (do 1966.) i Muzejskog dokumentacijskoga centra u Zagrebu (do 1966.). Bio je osnivač i donator brojnih muzejsko – galerijskih ustanova u Hrvatskoj, te prvi ravnatelj Muzejskoga dokumentacijskog centra u Zagrebu.

Marija Crnobori Fotez – hrvatska glumica i Crnoborijeva sestrična (Banjole kraj Pule, 1. 10. 1918.) Glumu učila kod Dubravka Dujšina i u Glumačkoj školi u Zagrebu. Članica zagrebačkog HNK, Riječkog Narodnog kazališta i Jugoslovenskog dramskog pozorišta u Beogradu. Objavila knjigu eseja "Svijet glume" 1991.

Zdravko Dučmelić – hrvatski slikar (Vinkovci 1923. – Buenos Aires 1989.) Položio prijamni ispit na zagrebačkoj ALU 1944. g. koju ubrzo napušta zbog rata. 1949. priređuje prvu samostalnu izložbu u Madridu, a potom odlazi u Argentinu. Slikao u duhu nadrealizma, a osobito izmaštane figuralne prizore pretkolumbovske Amerike.

Marta Ehrlich Tompa – slikarica i keramičarka (Zagreb 1910. – Zagreb 1980.), kći građevinskog poduzetnika Ernesta Ehrliha. Slikarstvo je studirala 1928. - 34. na zagrebačkoj Akademiji kao privatna učenica Vladimira Becića.

Viktor Vida
Hrvatska revija
br. 27, sv. III. 1977.
str. 35.

Franjo Supilo
Hrvatska revija
br. 4, sv. III. 1954.
str. 233.

Srećko Karaman
Hrvatska revija
br. 14, sv. IV. 1964.
str. 411.

Bogdan Radica
Hrvatska revija
br. 29, sv. IV. 1979.
str. 205.

Marijana Jerenić – druga Crnoborijeva supruga (Gospić 1928. – Zagreb 2005.). Njome se Crnobori oženio 1976. godine.

Jozo Kljaković – slikar, crtač, grafičar, majstor monumentalnog slikarstva (Solin 1889. – Zagreb 1969.) Bio je autor freski u brojnim crkvama, mozaika na pročelju Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu, fresko ciklusa crkve sv. Marka u Zagrebu, sv. Martina u Vranjicu, Zvonimirove spomen crkve u Biskupiji kod Knina i drugih.

Vinko Nikolić – hrvatski književnik, pjesnik i prevoditelj (Šibenik 1912. – Šibenik 1997.) 1947. godine emigrirao je u Argentinu. Bio je urednik „Hrvatske revije“.

Dora Pejačević – hrvatska skladateljica (Budimpešta 1885. – München 1923.). Počela je skladati 1897. u dobi od 12 godina. O tome svjedoči njezin „Dnevnik pročitanih knjiga“ koji je dosljedno vodila od 1902. gotovo do smrti gdje nalazimo naslove kapitalnih djela svjetske književnosti i filozofije. Dora Pejačević usavršavala se privatno u Dresdenu i Münchenu, izvan visokoškolskih glazbenih ustanova. Kada se obitelj preselila u Zagreb, Dora je privatno učila glazbu kod profesora glazbene škole Hrvatskog glazbenog zavoda.

Stjepan Radić – hrvatski političar (Trebarjevo Desno 1871. – Zagreb 1928.). Upisao Pravni fakultet 1891. g., a isključen je 1893. g. zbog napada na bana Khuena Hedervarya. 1895. g. s grupom studenata javno je spalio mađarsku zastavu. Preminuo je 1928. g. u Zagrebu od posljedica atentata.

Bogdan Radica – hrvatski liberalni intelektualac (Split 1904. – New York, Sjedinjene američke države 1993.) Proveo djetinjstvo u Splitu školovao se u Italiji, službovao u Parizu, Ateni i Genevi, otišao u Washington u sam osvit Drugoga svjetskog rata, fokusiran na zalaganje za hrvatsku neovisnost.

Karla Šlehan
ulje na platnu
Inv. br. JC 11

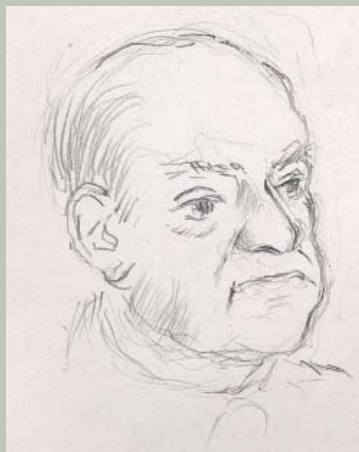
Franjo Supilo – hrvatski političar i publicist (Cavtat 1870. – London 1917.). Kao pristaša Stranke prava 1891. g. pokrenuo je u Dubrovniku politički tjednik „Crvena Hrvatska“. Bio je jedan od osnivača Jugoslavenskog odbora u Londonu 1915. g. i zauzimao se za ujedinjenje južnoslavenskih naroda i za njihovu nacionalnu ravnopravnost.

Karla Šlehan – hrvatska operna pjevačica. Najveći uspjeh doživjela 1965. u Italiji.

Nada Tončić – hrvatska operna pjevačica (Zemun 1909. - Varaždin 1998.). Debitirala 1933., do 1963. je bila prvakinja Opere u zagrebačkom HNK. Osobito se istaknula u operama koje je režirao Tito Strozzi. Lirskim i koloraturnim sopranom je otpjevala stotinjak uloga te gostovala u mnogim europskim zemljama.

Zulejka Tućan Stefanini – svetrana hrvatska sportašica (Split 1912. – Zagreb 2005.), natjecateljica u četrnaest sportova, među kojima su bili i skokovi u vodu, profesorica tjelesnog odgoja i olimpijka na Igrama 1936. g. u Berlinu.

Viktor Vida – hrvatski pjesnik (Kotor 1913. – Buenos Aires 1960.). Srednju školu završio je u Podgorici 1932. U Zagrebu je 1937. diplomirao hrvatski, talijanski, francuski i ruski jezik. Kao pjesnik afirmirao se u Zagrebu u pjesničkim krugu oko časopisa „Grič“. U Buenos Airesu je pisao egzistencijalističku liriku blisku poeziji talijanskog hermetizma.

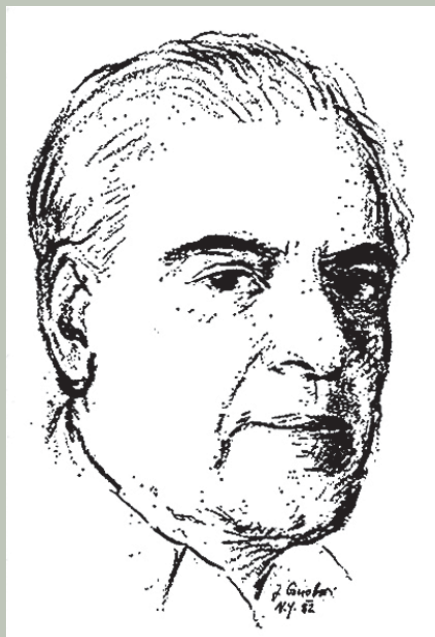
Stjepan Radić
olovka na papiru
Inv. br. JC 59

Nada Tončić
olovka na papiru
Inv. br. JC 67

Bogdan Radica
olovka na papiru
Inv. br. JC 69

Dora Pejačević
olovka i kreda na papiru
Inv. br. JC 66

Hrvatska revija
br. 32, sv. IV. 1982.
str. 625.

Životopis

Josip Crnobori rodio se 22. listopada 1907. u mjestu Banjole kraj Pule, kao drugo dijete u obitelji Ivana i Uršule. Otac mu je radio u pulskom Arsenalu, austrougarskomu ratnom brodogradilištu, do 1918. g. kad je dobio otkaz. Najstarija kći zvala se Marija, a dvije mlađe Josipove sestre zvale su se Erminija i Milena. Godine 1915. Crnoborijeva se obitelj preselila u Austriju, u blizinu Beča, to jest u Overholabrünn. Tamo je Crnobori pohađao njemačku pučku školu i naučio njemački jezik. Godine 1918. cijela obitelj odlazi u Argentinu, a Josip Crnobori ostaje u domovini. U Istarski internat u Karlovcu bio je primljen 1920. godine; tamo je započeo gimnazijsko školovanje i maturirao u Prvoj državnoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu 1925. g.

Kao vrstan crtač 1929./30. g. započeo je studirati na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti kod Tomislava Krizmana i Maksimilijana Vanke, a 1931. g. s dolaskom Marina Taglie u Zagreb, prešao je u njegovu slikarsku klasu, u kojoj je 1936. završio studij slikarstva.

SUMMARY

The article is an analysis of the portraits of Josip Crnobori in the Collection of Artworks of the Academy Painter Josip Crnobori donated to the City of Zagreb. These artworks have since 1998 been kept and since 2002 studied and analysed in the Klovićevi dvori Gallery in Zagreb. After graduating from the Academy of Fine Arts in Zagreb Crnobori lived and worked in Italy, Argentina and the USA, and Croatian art historians did not pay much attention to his work – except for occasional anniversary articles and exhibition reviews after his return to Croatia in 1998. With the purpose of opening the evaluation of his entire oeuvre, the author of this article initiated the publication of studies by the Klovićevi dvori Gallery analysing the collection donated to the City of Zagreb. The article chronologically evaluates, analyses and contextualises the portraits, which are the best part of Crnobori's work.

Key words

Josip Crnobori,
portrait, oil on canvas,
Donation to the City of Zagreb,
Croatian 20th century art
by emigrant artists

katalog
djela

• *Portret gđe Branke Bon Flego, 1937.*

ulje na platnu

610 x 500 mm

sign. d. d. k. J. Crnobori 37

inv. br. JC 1

• **Portret Ladislava
pl. Mihalovića, 1938.**

ulje na platnu
710 x 555 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori 38
inv. br. JC 2

• ***Portret Ladislava pl. Mihaloviča
u naslonjaču***, 1938.

ulje na platnu
965 x 815 mm
sign. d. d. k. J. Crnbori
inv. br. JC 3

• ***Dama u crnom***
(*pjevačica Karla Šlehan*), 1943.

ulje na platnu
870 x 595 mm
sign. d. d. k. G. Cernobori
inv. br. JC 9

• **Portret s crnim šešišrom**
(Karla Šlehan), 1943.

ulje na platnu
710 x 555 mm
sign. d. d. k. Crnobori J
inv. br. JC 10

• **Portret Karle Šlehan u kostimu
iz opere Lucia di Lamermour, 1944.**

ulje na platnu
1220 x 917 mm
sign. l. d. k. J. Crnobori 44
inv. br. JC 11

• *Marijana*, 1975.
ulje na platnu
507 x 407 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori
inv. br. JC 18

• *Marijana*, 1975.

ulje na platnu
505 x 405 mm
sign. d. d. J. Crnobori 75
inv. br. JC 19

• *Marijana*, 1977.
ulje na lesonitu
460 x 360 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori
inv. br. JC 22

• ***Portret žene
s prekriženim rukama***

ulje na platnu
710 x 505 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori
inv. br. JC 33

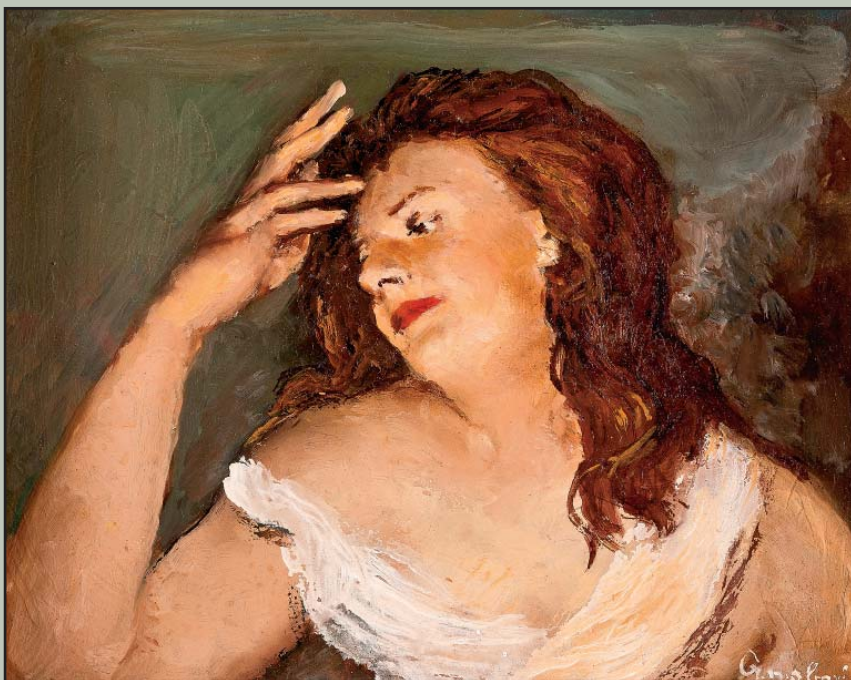

• *Portret žene*, 1983.
ulje na platnu
762 x 605 mm
sign. d. d. k. J. Crnobori 83
inv. br. JC 41

• **Portret žene u naslonjaču, 1988.**

ulje na platnu
910 x 605 mm
sign. l. d. k. J. Crnbori
inv. br. JC 34

• **Blanka**, oko 1990.
ulje na kartonu
197 x 252 mm
sign. d. d. k. Crnobori
inv. br. JC 38

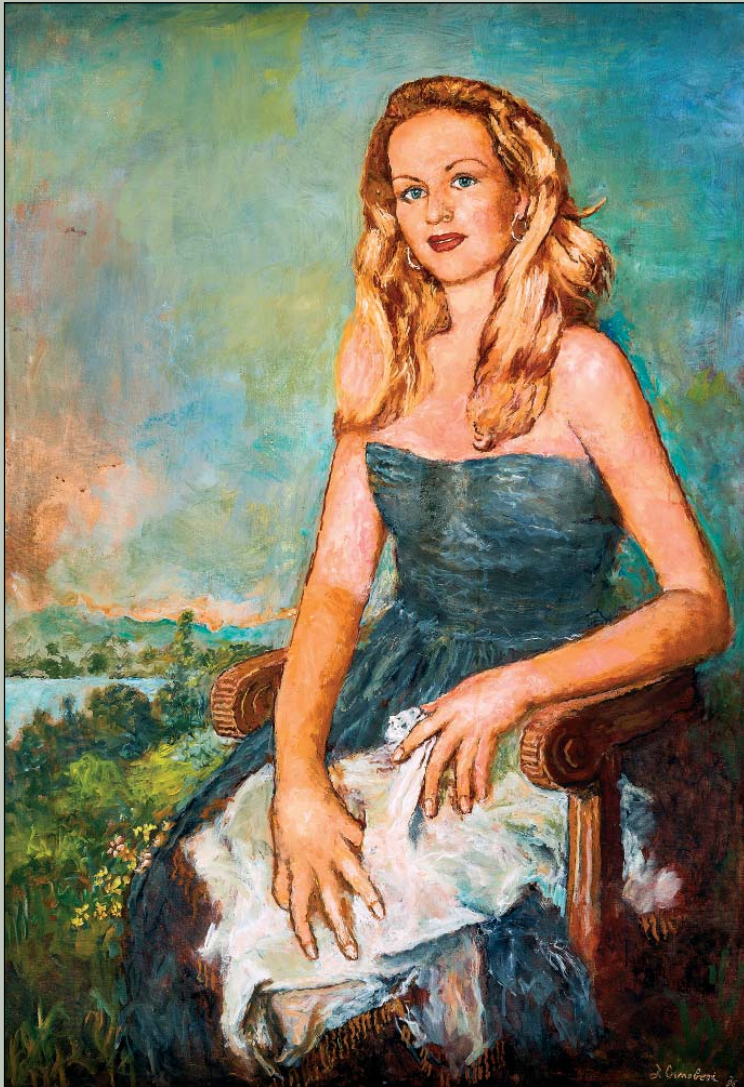
• **Portret žene s ogrlicom**, 1991.

ulje na platnu

915 x 657 mm

sign. d. d. k. J. Crnbori 91

inv. br. JC 35

• *Elisabetha*, 1996.

ulje na platnu

965 x 660 mm

sign. d. d. k. J Crnobori 96

inv. br. JC 43

Literatura:

Ban, Hrvoslav. *Portreti Josipa Crnoborija i Demetrova ulica*, „Hrvatska revija“, br. 32., sv. 4., 1982., str. 625-633.

Blažeković, Milan. *Bio - bibliografski leksikon suradnika Hrvatske revije*, Zagreb, Školske novine – Pergamena, 1996.

Crnobori, Josip. *Monolog*, „Hrvatska revija“, br. 32., sv. 4., 1982., str. 631.

Van Dülmen, Richard. *Otkriće individuuma 1500. - 1800.*, Golden Marketing, Tehnička knjiga, Zagreb, 2005.

Exposicion Jose Crnobori, Van Riel, Galeria de Arte, Buenos Aires, Argentina, katalog izložbe, 1. - 13. 7. 1957.

Gamulin, Grgo. *Hrvatsko slikarstvo XX. st.*, sv. II, „Naprijed“, Zagreb, 1997.

Josip Crnobori „Povratak slikara“, katalog izložbe, MGC - Klovićevi dvori, Zagreb, 10. - 30. 11. 1998.

Josip Crnobori, katalog izložbe, lipanj 2004. Galerija Kordić, Velika Gorica, 2004.

Josip Crnobori, katalog izložbe, 25. 6. - 24. 7. 2004., Hrvatska zajednica Trst, Zagreb, 2004.

Hrvatski biografski leksikon, sv. 1-6., Zagreb, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 1983-1993.

Maković, Zvonko. *Lica: alternativna povijest moderne umjetnosti*. Antibarbarus, Zagreb, 2007.

Manč, Verena. *Polu vijeka hrvatske umjetnosti, 1888. - 1938., Izložba slika, skulptura i arhitektonskih projekata u Umjetničkom paviljonu*, „Obzor“, Zagreb, 5. 2. 1938., br. 28., str. 1-2.

Polu vijeka hrvatske umjetnosti, katalog izložbe, Dom likovnih umjetnosti kralja Petra i velikog oslobodioca u Zagrebu, priredilo Hrvatsko društvo umjetnosti o šezdesetoj godišnjici svoga opstanka, Zagreb, 18. 12. 1938. - 31. 1. 1939. (ur. Tomislav Krizman, Ivo Šrepel, Dragutin Tadijanović)

Zbirka Bauer, katalog izložbe, MGC-Muzejski prostor, Zagreb, 18. 2. - 2. 4. 1989.

West, Shearer, *Portraiture*, Oxford History of Art, Oxford University Press, New York, 2004.

AUTORICA ČLANKA,
KATALOŽNOG OPISA
I UREDNICA

Koraljka Jurčec Kos

RECENZENTI

dr. sc. Petar Prelog

dr. sc. Ivanka Reberski

PRIJEVOD NA ENGLLESKI JEZIK

Nikolina Jovanović

LEKTURA I KOREKTURA

Alka Zdjelar Paunović

GRAFIČKO OBLIKOVANJE KATALOGA

Josip Strmečki

FOTOGRAFIJE

Josip Strmečki - str. 31-45

Petar Strmečki - str. 12, 16

Srećko Budek- str. 5

Goran Vranić - str. 14, 18

TISAK

Stegatisak, Zagreb

NAKLADA

300

Zagreb, 2010.

Autorica zahvaljuje Arhivu za likovne umjetnosti HAZU, Hrvatskom državnom arhivu, Modernoj galeriji Zagreb, Gradskom muzeju Vukovar i Muzeju za umjetnost i obrt Zagreb, te na financijskoj potpori Gradskom uredu za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba i Ministarstvu kulture RH.